

Joanna KORBUT
Racibórz

**Od *arboristy* do *zorbonauta* –
nomina agentis i nomina attributiva (personalia)
w najnowszej czeszczyźnie**

Neologizmy stanowią nieodłączną część systemu językowego. Są jednym z podstawowych sposobów poszerzania zasobu leksykalnego języka, często tworzone z konieczności nazwania nowych pojęć, zjawisk, przedmiotów, realiów, ale niejednokrotnie odnoszące się również do obiektów już istniejących. Różnorakie gatunki wypowiedzi dostarczają wielu neologizmów i okazjonalizmów, „reagując” w ten sposób na zmieniające się realia społeczne.

Niniejszy referat opiera się na materiale leksykalnym zaczerpniętym ze słowników *Nová slova v češtině* I (Martincová 1998), *Nová slova v češtině* II (Martincová 2004), przykłady użyc poszczególnych leksemów zaczerpnięto z Czeskiego Korpusu Narodowego (*Český národní korpus*; www.ucnk.ff.cuni.cz) oraz z czeskiej prasy. Stosując kryterium semantyczne z ww. źródeł leksykograficznych wyekscerpowano grupę rzeczowników, oznaczających nazwy wykonawców czynności, wykonawców zawodów, nosicieli cech, działaczy, członków organizacji.

Wśród analizowanych neologizmów wyodrębnić można kilka podtypów: wyrazy obce z zachowaną oryginalną pisownią, wyrazy obce zaadaptowane słowotwórczo na gruncie czeskim, hybrydy – czyli wyrazy, w skład których wchodzi elementy z różnych języków, słowa tworzone z rodzimych (czeskich) elementów słowotwórczych, derywaty od istniejących w czeszczyźnie leksemów; wyrazy proste i wyrazy złożone.

Jak pokazała analiza zebranego materiału, spora część badanych leksemów to zapożyczenia z języka angielskiego. Posługiwanie się

anglicyzmami (zwłaszcza w ich oryginalnej formie) jest bardzo atrakcyjne i popularne, w powszechnym odczuciu świadczy bowiem o profesjonalizmie, kompetencji zawodowej, a jednocześnie podwyższa rangę społeczną mówiącego. W ekscerpowanym materiale leksykalnym wyrazy obce, które zachowały swoją pierwotną, angielską pisownię (tzw. *slova a slovní spojení citátová*), stanowią sporą grupę, aczkolwiek trzeba zaznaczyć, iż niektóre z nich wykazują wyraźną tendencję do substytucji, stąd wahania w obrębie pisowni i pojawiające się niekiedy zczeszczone warianty. Większość z wyżej wymienionych zapożyczeń wykazuje na gruncie czeskim dużą aktywność morfologiczną, co potwierdzają zamieszczone poniżej przykłady użycia. Oto wybrane przykłady:

babysitter/baby-sitter [bejbisitr, bejbisiter] (aczkolwiek tu pojawia się – częściej w przykładach – również adaptowany słowotwórczo wariant *babysitterka*) = *paní na hlídání, chůva, opatrovatel dětí – Ahoj, ty jsi náš nové babysitter?; O Vašeho potomka se postará naše zkušená babysitterka*. W języku polskim nie występuje wariant *babysitter*, tylko w tekstach anglojęzycznych lub w nazwach firm, pojawia się wariant *babysitterka*;
backpacker [bekpekr] = *batůžkář – Po ranní návštěvě toalety (tureckého záchodu) jsme na nádraží potkali další dva backpackery, tentokrát ze Srbska*;

biker [bajkr, -ker] (w użyciu częściej występuje żeńskie *bikerka*) – ‘kolarz’ – pol. *biker*; *Hostem šedesátého třetího dílu pořadu RIDE ZONE byl nejznámější český biker Michal Maroši; Vítězstvím vstoupila do nové sezóny česká bikerka Tereza Huřiková*;

freeter [frítr] ‘osoba nie mająca stałej pracy, zatrudniona na tymczasowym kontrakcie’ – *Japonští freeteři přeivají díky nestálým pracovním příležitostem*;

fundraiser [fandrejzr] ‘specjalista od zdobywania funduszy’ – *Nezisková organizace hledá fundraisera, který by jí pomohl sehnat finance na její aktivitu*;

gambler ‘patologický hráč’ – pol. *hazardzista*; *Podle statistiky se každý čtvrtý gambler dostane do situace, kdy už neví, z čeho zaplatit všem dluhům*;

healer [híler] – pol. *uzdrowiciel* (zazwyczaj korzysta z nietradycyjnych metod, np. leczenie biopłądami itp.); *Healer si neumývá ruce ani před operací, ani po*;

headhunter [hedhantr] (kalka *lovec hlav*) – pol. *headhunter* (łowca głów);
ka dý headhunter si své metody lovu úzkostlivě chrání;
heroinoman = heroinista (ženské *heroinomanka*) – Během abstinčního syndromu heroinoman málo spí, časté jsou noční můry;
homeless [houmles] = bezdomovec (ale rovněž adaptowane *houmlesák, houmlesáčka*) – pol. *bezdomny*; *Vrátil se i k osudům veselých homeless s kalifornského pobřeží; Cestou do místnosti s označením i jsem byl svědkem jak policajt důrazně napomenul houmlesáka, který se tu pokusil žebrať;*
ideamaker [ideamejkr] (por. czes. *nápadář*) ‘pracovník zabývající se vymýšlením i opracováváním pomyslův reklamujících produkt, služby itp.’ – *Působil jsem kdysi jako výtvarník a ideamaker při stavbě malé zoologické zahrady na Kanárských ostrovech;*
insider [insajdr] ‘dobře poučený člověk’ – pol. *źródło, informator*; *podle svědectví hodnověrného insidera z Bruselu se ukazuje, že obušky pro lynčování komisařů by měly aspoň chvíli zůstat v pytli, než se ukáží, jak to doopravdy bylo;*
kouč/coach [kouč] = trenér – pol. *trener/coach*; *Zkušený kouč se vzdal své funkce poté, co jeho tým během týdne utrpěl dvě vysoké porážky s Ajaxem a Prešovem; jsem ... coachem reprezentačního juniorského týmu chlapců a coachem mistrovského juniorského dívčího týmu;*
lucky loser [laki lúzr] ‘šťastlivý poražený’ – pol. *lucky loser*; *Důležité bylo, že jsem postoupil jako lucky loser do druhého kola;*
playmate [plejmejť] (ale rovněž *playmatka*) ‘modelka Playboya; dívka vystupující na obálkách časopisů erotických’ – pol. *playmate*; *Jak se žije české playmate Petře Tůmové? Proč se nestala topmodelkou a jak na její odvážné fotografie reagovala její maminka?*
reseller = prodejce, obchodník, distributor, dealer – *Pokud projevíte zájem stát se našim dealerem (resellerem), obraťte se na pracovníky obchodního oddělení, kteří Vám zašlou návrh Smlouvy;*
salesman – [sejzlmen] = obchodník, obchodnice, prodáváč, obchodní cestující, obchodní zástupce – *poradenská firma nabízí zajímavou práci pro ženu jako telefonpromoter a salesman;*
spammer [spemr] ‘osoba rozšiřující nechciane lub nepotřebne wiadomości elektroniczne’ – pol. *spammer*; *Rozeslání spamu v drtivé většině případů spammera téměř nic nestojí;*

street worker/streetworker [strítr verkr] – pol. *streetworker/-ka*; *streetworker je sociálním pracovníkem, jehož „kanceláři“ je přirozené prostředí klientů – ulice, parky, kluby;*
switcher [swičr]/**zapper** [zapr] = přepínač programů ‘ktoś często zmieniający kanały TV przy pomocy pilota’ – *Switcher pak sleduje jednotlivé programy ne déle než 2 minuty;*
trucker [traker] – pol. *trucker* (rzadko); *Řidič kamionu, který žije svou prací se obecně nazývá trucker. Trucker, který svou práci žije, se snaží jezdit bezpečně;*
webdesignér/web designér [webdyzajner] ‘osoba zabývající se projektováním, kodováním, šatou grafickou oraz aktualizacją witryny internetowej’ – pol. *webdesigner* (projektant stron); *Byl takhle jednou jeden talentovaný webdesigner a ten, spolu s kamarádem udělal web jednomu gymnáziu; Zlínský spolek přátel trolejbusové dopravy hledá webdesignéra pro jednorázovou zakázku;*
yuppie [japí] (skrót ang. *young urban professional*) – pol. *yuppie* / (pog.) *ja-piszon* ‘mládež rzutki biznesmen, przedstawiciel wolnego zawodu w wielkim mieście’ – *Michael Norrel je domyšlivý yuppie s vysokým kontem v bance.*

Warto podkreślić, że analizowane powyżej anglicyzmy charakteryzują się różną frekwencją. Niektóre z nich, jak np. *frontman*, *kouč/coach* pojawiają się w języku czeskim (pisanym, mówionym) dość często, inne zaś, np. *fundraiser*, *reseller* dość sporadycznie.

W badanym materiale istnieje spora grupa anglicyzmów adaptowanych słowotwórczo za pomocą czeskich sufiksów: *babysitterka* (ang. *baby-sitter*), *beachvolejbalista* (ang. *beach volleyball*), *bestsellerista/bestseleristka* (ang. *bestseller*), *celebrita* (ang. *celebrity*), *freestylista* (ang. *freestyle*), *hardwerář* (ang. *hardware*), *houmlesák* (ang. *homeless*), *internetář/internetista* (ang. *internet*), *kitesurfař/kitesurfi-sta* (ang. *kitesurfer*), *know-howista* (ang. *know-how*), *offroadař, offroadista* (ang. *off-road*), *piár* (ang. *PR*), *pinapka* (ang. *pin-up-girl*), *snowboardař/snowboardák/ snowboardista* (ang. *snowboarder, snowboard*), *snowboardcrossař* (ang. *snowboard crosser, snowboard cross*), *streetartista* (ang. *street artist, street art*), *streetař* (ang. *street* ‘jazda na deskorolce po ulicy, z wykorzystaniem naturalnych

przeszkód'), *streetballista* (ang. *streetballer*; *streetball* 'odmiana koszykówki, w którą gra się najczęściej na asfalcie, bruku, kostce'), *modelka/topmodelka* (ang. *model*), *windowista* (ang. *Windows*), *workoholicka* (ang. *workoholic*). Od większości z wymienionych rzeczowników tworzone są *jména přechylená* (o czym za chwilę).

Niejednokrotnie zdarza się, iż ten sam wyraz obcy jest adaptowany słowotwórczo za pomocą różnych sufiksów, czy części słowotwórczych, np. *harleyák/harleják/harleyář/harlejár/harleyista/harlejista*, *keltofil/keltoman/keltomaniak/keltomil/keltomilec*, *kitesurfař/kitesurfista*, *snowboardař/snowboardák/snowboardista*, *skysurfař/skysurfista/skysurfer*. Podobną sytuację zaobserwować możemy w przypadku nazw tworzonych od rodzimych podstaw słowotwórczych, bądź od funkcjonujących już w języku czeskim zapożyczeń, np. *depkař/depresář/depresista*, *esemeskáč/esemeskár/esemeskovač/esemesovnik*, *kinář/kinofil*, *mobilák/mobilář/mobilofil/mobiloman/mobilomaniak*.

Nazwy osób oznaczające miłośników czegoś, fanów, często tworzone są równocześnie za pomocą części *-man*, *-mil*, *-milec*, *-fan*, *-fil*, np. *čajofil/čajomil/čajomilec*, *filmomil/filmomilec/filmomilovnik/filmomol/filmovnik/filmožrout*, *keltofil/keltoman/keltomaniak/keltomil/keltomilec*, *kinofil/kinoman/kinomaniak*, *mobilofil/mobiloman*, *nedvědofil/nedvědomilec*, *technoman*, *technomaniak*, *technomil*.

Ponadprzeciętną produktywnością wykazują się następujące części i afiksy: *agro-* (np. *agroobchodník*, *agropodnikatel*, *agroproducent*), *anti-* (np. *antičtenář*, *antidemonstrant*, *antiekolog*), *auto-* (np. *autodealer*, *automaniak*, *automilec*), *bio-* (np. *biorolník*, *bioterorista*), *eko-* (np. *ekoministr*, *ekofeminista*, *ekoteroristka*), *ex-* (np. *exkouč*, *exlídř/exleader*, *exmanažer*), *euro-* (np. *euroobčan*, *europesimista*, *europoslanec*), *kyber-* (np. *kyberdetektiv*, *kyberzloděj*), *narko-* (np. *narkodealer*, *narkokurýr*, *narkomafián*), *para-* (np. *paradivadelník*, *paramedik*), *porno-* (np. *pornohvězda*, *pornolog*), *proti-* (np. *protievropan*, *protiglobalista*), *pseudo-* (np. *pseudoekonom*, *pseudoochránce*), *sex-* (np. *sexista*, *sexpertka*), *spolu-* (np. *spolulídř/spoluleader*, *spolupotápěč*), *super-* (np. *superstřelec*, *supersvalovec*), *šéf-* (np. *šéfkomunista*, *šéfmanažer*, *šěfporadkyně*), *také-/taky-* (np. *takémanažer/taky-*

manažer, *takénovinář/takynovinář*), *techno-* (np. *technomil*, *technooptimista*), *tele-* (np. *telemaniak*, *telepracovník*), *-mil* (np. *blondýnomil*, *čajomil*, *filmomil*), *-milec* (np. *automilec*, *čajomilec*, *keltomilec*), *-man* (np. *kinoman*, *e-mailoman*), *-maniak* (np. *kinomaniak*, *mobilomaniak*). Rozpowszechnienie się konstrukcji słowotwórczych z wykorzystaniem ww. elementów, konstrukcji często tworzonych niemal mechanicznie, może w rezultacie prowadzić do istotnych zmian w całym systemie słowotwórczym języka czeskiego. Neologizmy z przedrostkiem *bio-*, *euro-*, *eko-*, *para-*, itp. są niezwykle ekonomiczne, powodują, że informacja nie wymaga doprecyzowania, dlatego są tak chętnie stosowane przez użytkowników języka.

Wśród zgromadzonych wyrazów nie brak derywatów od czeskich (rodzimych) leksemów, np. *botičkář*, *batůžkář/baťůžkář*, *bědovač*, *běčkař*, *davajka*, *depkař*, *mluvíč*, *věčkař*. Większość z badanych rzeczowników powstaje w wyniku dodania do rdzenia typowych czeskich sufiksów, za pomocą których tworzone są *nomina agentis* czy *nomina attributiva*, np. *-ak*, *-ak*, *ař*, *-ář*, *-ik*, *-ík*, *-ista*, np. *-ař* / *-ář*, np. *batůžkář/baťůžkář*, *lebkař*, *večírkář*, *-ák*, np. *houmlesák*, *missák*, *neschopák*, *-án*, np. *mafián*, *-ač*, np. *hybač*, *-ec*, np. *lustrovanec*, *natovec* (< NATO, *restituovanec*, *-eč*, np. *baječ*, *-ič*, np. *hrozič*, *-ík*, np. *totalitník*, *impulsník*, *počítačník*, *-ista*, np. *ekologista*, *moravista*, *nobelista*, *-fil*, np. *hrabalofil*, *-ovec*, np. *grossovec*, *blairovec*, *klausovec*, *-olog*, np. *havlolog*, *hrabalolog*. Spora grupa to rzeczowniki prefiksально-sufiksálne, takie jak: *antiklausovec*, *antireformista*, *ekoaktivista*, *eurooptimista*, *pseudopolitik*.

Zdecydowanie najliczniejszą grupę w analizowanym materiale stanowią wyrazy proste (w których jest tylko jeden rdzeń), w tym zarówno formacje hybrydalne, jak i wyrazy proste, składające się z rodzimych części słowotwórczych. Mniejszą grupę stanowią wyrazy złożone, które powstały w wyniku połączenia co najmniej dwóch wyrazów podstawowych i zawierają dwie podstawy słowotwórcze. Wyrazy złożone to np. *autoprodejce*, *dálkoplavec*, *filmomilovnik*, *heroinoman*, *holohlavec/hololebkáč*, *korytomilec*, *koupěchtivec*, *kūzesdírač*, *lovestorka*, *nedvědomilec*, *internetoplavec*, *starobolševik*, *stro-*

molezec, šéfpodradce, velkopašerák. Specyficzną grupę tworzą neologizmy typu: *brand manažer* / *brand manager*, *interim manažer* / *interim manager*, *light designer*, *street runner*, *web designér*.

Niektóre z badanych jednostek to tzw. hybrydy, czyli wyrazy, w skład których wchodzi elementy z różnych języków (tu najczęściej złożenia powstałe w wyniku połączenia obcego formantu z rodzimą podstawą): *agroobchodník*, *autovzdělanec*, *biofarmář*, *ekozahradkář*, *motozloděj*, *multiumělec*, *multipodnikatel*, *superpodnikatel*, *ultravytrvalec*. Nieliczną grupę stanowią kalki, np. *bezdomovec* < ang. *homeless*, *stmívač* < ang. *darker*. Stosunkowo niedużo jest też neosematyzmów, np. *lamač*, *palič*, *surfař* / *surfer*, *vypalovač*.

Wśród zebranych neologizmów odnaleźć można też tzw. *jména přechylená*, np. *antiglobalistka* < *antiglobalista*, *arboristka* < *arborista*, *aromatoložka* < *aromatolog*, *asistentka* < *asistent*, *bezdomovkyně* < *bezdomovec*, *bodyguardka* < *bodyguard*, *havlovka* < *havlovec*, *houmlesačka* < *houmlesák*, *klausovka* < *klausovec*, *manažerka* < *manažer*, *piárka* < *piár*, *pornokrálovna* < *pornokrál*, *primátorka* < *primátor*, *skinheadka* < *skinhead*, *streetworkerka* < *streetworker*, *zemanovkyně* < *zemanovec*. Podkreślić należy, że ww. leksemy rodzaju żeńskiego są coraz częściej tworzone od rzeczowników oznaczających do tej pory „typowo męskie” nazwy zawodów/wykonawców czynności, jak np. *biskupka* < *biskup*, *svalovkyně* < *svalovec*, *sumistka* < *sumista*. Zdecydowana większość nazw żeńskich należących do omawianej kategorii – *nomina agentis*, *nomina attributiva* – utworzona została od męskich odpowiedników za pomocą przyrostka *-ka*, nieliczne za pomocą sufiksu *-kyně*, *-ovna*.

Charakterystyczną grupę stanowią neologizmy utworzone od nazwisk (głównie polityków, pisarzy, piosenkarzy): od nazwiska obecnego prezydenta (niegdyś premiera) *Klausa* – *antiklausovec*, *klausista*, *klausovec*, *klausovka*, *neklausovec*, od nazwy grupy *The Beatles* – *beatlemaniak*, *beatlolog*, od nazwiska *Havel* – *havlolog*, *havlovka*, *havlovec*, od nazwiska *Hrabal* – *hrabalofil*, *hrabalolog*, od nazwiska *Gross* – *grossman*, *grossovec*, od nazwiska *Potter* (Harry Potter) – *potterofil*, *potteroman*, *potteromaniak*, od nazwiska *Zeman* – *zeman-*

vec, *zemanobijce/zemanobijec*, *beckettolog* < Beckett, *blairovec* < Blair, *cimrmanofil* < Jára Cimrman, *clintonovec* < Bill Clinton, *gottofil* < Karel Gott, *haiderovec* < J. Haider, *kellyoman* < zespół Kelly Family, *lepenista/lepenovec* < J.-M. Le Pen (francuski polityk – skrajnie prawicowy), *mečiarista/mečiarovec* < V. Mečiar (słowacki polityk), *shakespeareolog* < W. Shakespeare, *thatcherista* < M. Thatcher. Neologizmy te oznaczają często osobę będącą czyimiś zwolennikiem bądź przeciwnikiem, znawcą czyjejs twórczości. Jak nietrudno zauważyć, największą frekwencją jako źródłem tworzenia nowych leksemów „cieszą się” nazwiska polityków.

Analiza zebranego materiału wykazała, iż badane *nomina agentis* i *nomina attributiva* najczęściej związane są z następującymi polami semantycznymi:

Komputery, internet, np. *amigač*, *applista*, *atarista*, *brouzdač/brouzdař*, *browsič*, *dial-upista*, *dosista*, *hacker*, *hardwarista*, *hackivista-internetář*, *chatař*, *chatařka*, *cheater*, *gamesnik*, *internaut*, *internetonaut*, *internetofil*, *internetoman*, *internetěák*, *internetista*, *internetoplavec*, *komunikátor*, *linuxista*, *macař/mekař*, *macista/mekista*, *mailista*, *mailovač*, *modemista*, *modemistka*, *myšoman*, *nabourávač/průnikář*, *netholik*, *pařan*, *počítačnik*, *počítačolog*, *počítačoman*, *skenerista/scannerista*, *skeneristka/scanneristka*, *softwarista/softwarář*, *spammer*, *webdesidnér/web designér*, *webdesidnérka/web designérka*, *windowwista*, *windowsskeptik*;

Polityka, np. *antievropan*, *antiklausovec*, *antistraník*, *atlantista*, *blairovec*, *clintonovec*, *čechocentrista*, *Čechoevropan*, *čtyřkoaličnick*, *čtyřkoalista*, *euroatlantik*, *eurobyrokrat*, *eurocentrista*, *euroeuforik*, *eurofanatik*, *euroobčan*, *europesimista*, *europoslanec*, *europoslankyně*, *federál*, *förista*, *chartista*, *grebeničkovec*, *grossman*, *grossovec*, *natovec*, *kágébák*, *klausista*, *klausovka*, *koala*, *koaličnick*, *lidovec*, *menšinář*, *modroptáčník*, *modropták*, *moravista*, *naťák*, *natoid*, *natoskeptik*, *natovec*, *neokomunist*, *ódeésák/odéesák*, *odista*, *odistka*, *polodisident*, *populista*, *proevropan*, *pseudopolitik*, *pseudorovnostář*, *ptákostrník*, *republikán*, *sameťák*, *sladkovec*, *starobolševik*, *starokomunista*, *starosoudruh*, *stinař*, *stíněnka*, *špidlovec*, *tajnokomunista*, *thatcherista*, *totalitník*, *usák*, *usita*, *zemanovec*, *zemanista*, *zemanobijec/zemanobijce*, *zemanoid*;

Sport: *aikidista, balonista, beachvolejbalista, beachvolejbalistka, biker, bikerka, bikrosarz, boulař, cyklotrialista, dálkoplavec, duatlonista, fitnessák, florbalista, kickboxer, mountainboardista, musher* (pol. *musher* – ale rzadko), *offroadista, pákař, prknýnkář, skejtař, skejťák, snowboardista, squashista, raftař, taičista, trialista*;

Biznes, ekonomia: *brand manažer/brand manager, brand manažerka/brand managerka, brokerka, fakturant, e-obchodník, ješťráb, know-howista, koinvestor, komerčák, licenzor, lobbista, maklěř, makroanalytik, manažer, manažerka, privatizátor, privatizér, prezident, reketýr, retailer, salesman, spoluakcionář, spoluakcionářka, šéfeconom, šéfeconomka, tunelář*;

Telefony komórkowe: *mobilář, mobilista, mobilák, eriksonista, nokiák, nokiář, siemensář* (tu jak widać neologizmy powstałe od nazw marek telefonów);

Narkotyki: *bombičkář, drogař, drogista, éčkař, feťák, feťacka, herák, heroinista, heroinistka, heroinoman, heroinomanka, houbař, péčkař, pernikař, pervinista, pikař, trávař II*.

Na koniec kilka ciekawych – pod względem morfologicznym, ale również semantycznym – neologizmów, będących rzeczownikami osobowymi. Zaczynając od „tytułowego” *arboristy*.

arborista – (pol. *arborysta*) ‘osoba zajmująca się pielęgnacją roślin drzewiastych, niekiedy nazywana „chirurgiem drzew”’;

alternátorka ‘kobieta (piosenkarka, aktorka), zastępująca inną’ < od *alternovat*, czyli *střídát*;

amputák // amputář ‘niepełnosprawny sportowiec’, pierwszy rzeczownik jest nacechowany ekspresywnie, drugi neutralnie;

bobík ‘ochroniarz; policjant’ < ang. *bobby* ‘brytyjski policjant’;

biskupka ‘kobieta pełniąca funkcję biskupa’ < *biskup*. Przykład ciekawy pod względem językowym i socjologicznym – stanowiący wyraz nie tylko ewolucji języka, ale przede wszystkim będący świadectwem zmian społecznych zachodzących we współczesnym świecie (obejmowanie przez kobiety typowo męskich funkcji, zawodów, w tym niezwykle ważnych funkcji religijnych);

botičkář ‘osoba zakładająca blokady na koła’ < *botička* ‘blokada zakładana na koło nieprawidłowo zaparkowanego pojazdu’;

celebritka – jméno přechylené < czes. *celebrita* (r.ż.), (por. pol. *celebryta, celebrytka*) – w kulturze anglojęzycznej mianem tym określa się osobę powszechnie znaną, rozpoznawalną, wzbudzającą zainteresowanie mediów. Wyraz ten zastąpił wcześniejsze *gwiazda* (czes. *hvězda*). Wydaje się, że *celebritka, celebrita* brzmi nieco lepiej, a z pewnością bardziej światowo, modnie (przynajmniej wg posługujących się tym terminem osób; zob. <http://muzyka.interia.pl...>);

dicapriomaniak ‘fan Leonarda di Caprio i filmów z jego udziałem’ (nazwisko + *-maniak*);

japík < czes. *yuppie* [japí] < ang. *yuppie*. Forma *japík* jest nacechowana ekspresywnie i ironicznie (oznacza krytyczny stosunek mówiącego do opisywanej osoby) – jest to fonetyczny zapis anglicyzmu, zaadaptowanego słowotwórczo na gruncie czeskim za pomocą sufiksu *-ík*;

koala – pogardliwie o członku koalicji, niekiedy o koalicyjnej partii politycznej. Skrót od *koaličník*, przywołujący na myśl nazwę *medvídek koala* (nietypowa struktura wygłosu);

kravaťák ‘pogardliwie o kimś, kto okazuje i podkreśla swoją wyższą pozycję społeczną, zawodową, poprzez noszenie garniturów, krawatów’;

mluvča!! (mluvka) – pogardliwie o rzeczniczce prasowej (wyraz nacechowany ekspresywnie) – por. czes. *mluvčí*; neologizm o tyle ciekawy, że w języku czeskim nazwy męskie zakończone na *-čí* (oznaczające zarówno osoby płci męskiej, jak i żeńskiej) rzadko tworzą odrębne formy żeńskie;

nápadář ‘pracownik agencji reklamowej, zajmujący się wymyślaniem hasel reklamowych i opracowywaniem pomysłów na reklamy’;

piár ‘pracownik PR’ (pol. *piarowiec*) oraz utworzona od tego forma żeńska **piárka** ‘kobieta zajmująca się PR’. Samo *piár* oznacza w języku czeskim również ‘PR = public relation’;

zorbonaut (pol. *zorbonauta*) ‘człowiek, który wchodzi do przeźroczystej kuli z tworzywa sztucznego i stacza się w niej w dół po zboczu pokrytym trawą lub śniegiem’ (<http://fitness.wp.pl>).

Jak wynika z przedstawionej analizy, rzeczowniki osobowe stanowią wśród czeskich nowotworów językowych dość pokaźną i zróżnicowaną grupę. Ich twórcy wykorzystują wszystkie narzędzia językowe, jakie „oferuje” czeszczyzna, a ich pomysłowość czasami zadziwia – nie tylko językoznawców. Tworzenie neologizmów jest z jednej

strony zjawiskiem pozytywnym i przydatnym, nowe jednostki wzbogacają bowiem system językowy, uzupełniając powstałe w wyniku „rozwoju cywilizacyjnego” puste miejsca w systemie leksykalnym. Z drugiej strony niektóre z nowo powstałych wyrazów bywają niekiedy zupełnie zbędne, są niejednokrotnie nie tyle wyrazem swoistej potrzeby języka, ile mody językowej, która – jak każda moda – mija z czasem. Oczywiście można ubolewać, że *babysitterki*, *coache*, *bike-rzy*, *celebryci* itp. panoszą się w codziennym języku, ale to naturalna konsekwencja rozwoju języka, której chyba nie sposób zapobiec.

Literatura

- <http://fitness.wp.pl/fitness/na-sportowo/go:2/art84,zorbing-kulaj-sie-w-kuli.html>,
26.08.2009 r.
[http://muzyka.interia.pl/rock/news/co-sie-dzieje-z-lady-pank/komentarze,1293630,,
21800635](http://muzyka.interia.pl/rock/news/co-sie-dzieje-z-lady-pank/komentarze,1293630,,21800635), 26.08.2009 r.
M a r t i n c o v á O. (red.), 1998, *Nová slova v češtině I*, Academia, Praha.
M a r t i n c o v á O. (red.), 2004, *Nová slova v češtině II*, Academia, Praha.
www.ucnk.ff.cuni.cz.

Summary

Neologisms are words, meanings or phrases that have recently been coined, generally do not appear in any dictionary, but may be used widely or within certain communities. They appear in every language, and Czech have thousands of them. They are often use to make the text more attractive, modern. In this article special attention is given to the nomina agentis i nomina attributiva (personalia) and their morphological, semantic structure of the new words. They are very often english words brought to Czech language and formed with the typical czech suffix or a czech words formed with the czech bound forms.